

Aan: Gedeputeerde Staten van Limburg
Postbus 5700
6202 MA Maastricht

- per telefax 043 361 8099
- per e-mail: postbus@prvlimburg.nl

Betreft: zienswijzen MER NGB-megastal
Mijn kenmerk: N050/Zw.Lim

's-Gravenhage, 29 november 2010

Geacht College,

Namens

(... // 18 personen te Horst aan de Maas)

hierna te noemen cliënten, worden zienswijzen ingebracht op het Milieu Effect Rapport (MER) ten behoeve van een beoogde intensieve veehouderij, gecombineerd met een kippenslachterij en mestvergisting, aangevraagd door Knowhouse (aanvrager).

Knowhouse blijkt overigens niet de werkelijke ondernemer. Dit betreffen Heideveld Beheer BV (de beoogde varkenshouder), Kuijpers (de pluimveehouder/kippenslachterij), en Christiaans (de mestvergisterij, bio-energiecentrale, hierna: BEC).

De beoogde inrichting is gelegen aan de Witveldweg te Grubbenvorst, gemeente Horst aan de Maas, ten noorden van Venlo.

Zienswijzen

Ingebrachte zienswijzen, puntsgewijs

1. De innovatieve kenmerken van het bedrijfsplan

- 1a. Innovatieclaim intensieve veehouderij, maatschappelijk ondernemen
- 1b. Innovatieclaim: kostprijsverlaging door logistiek voordeel
- 1c. Innovatieclaim, vergaand gesloten kringloop
- 1d. Innovatieclaim, toetscriterium MER-richtlijnen
- 1e. Claim landelijk milieuvoordelen, artikel 77 Meststoffenwet
- 1f. TransForum, partij achter de schermen
- 1g. Beoordeling milieugevolgen

2. MER- richtlijnen

- 2a. MER-richtlijnen, gesloten kringloop, innovatief karakter
- 2b. MER-richtlijnen, ingehaald door de tijd
- 2c. MER-richtlijnen, essentieel gebrek
- 2d. MER-richtlijnen, plan-MER

3. MER

- 3a. Plan-MER
- 3b. MER, omvang inrichting
- 3c. MER, gevolgen MER-rapportage bij afhaken van één van de drie partners
- 3d. MER, onderdeel ammoniak
- 3e. MER, onderdeel gezondheid
- 3f. MER, onderdeel geur
- 3g. MER, onderdeel fijnstof
- 3h. MER, onderdeel geluid
- 3i. MER, onderdeel water
- 3j. MER, brandveiligheid en compartimentering
- 3k. MER, calamiteiten
- 3l. MMA, onvolledig
- 3m. MER, Mestvergisting
- 3n. MER, Slachtbedrijf

1. De innovatieve kenmerken van het bedrijfsplan

Het bedrijfsplan omvat het houden van 35.217 fok- en vleesvarkens met brijvoerkeuken, 1.234.288 vleeskippen en ouderdieren, een pluimveeslachterij alsook energieopwekking door verbranding van middels vergist organisch materiaal verkregen gassen.

Het MER-rapport legt een opmerkelijk sterke nadruk op het innovatieve karakter van het bedrijfsinitiatief. Dat wekt verwachtingen bij cliënten.

De nadruk op het innovatieve karakter hangt mogelijk samen met het gegeven dat in het MER bedrijfsinnovatie als criterium wordt genoemd voor het verkrijgen van instemming van B&W van Horst aan de Maas voor de vestiging van het bedrijf (i.h.k.v. beoogde projectbesluit t.b.v. wijzigen bestemmingsplan). De vereiste duidelijkheid op dit punt wordt in het MER helaas niet gegeven.

Aangenomen wordt dat de initiatiefnemers -mede gezien de actuele politieke discussie rond megastallen- in de veronderstelling zijn dat bedrijfsinnovatie een politiek gunstige omstandigheid kan zijn voor instemming van de zijde van het openbaar bestuur.

Een en ander maakt de vraag relevant of het initiatief terecht aanspraak maakt op de innovatieclaim.

- 1a. Innovatieclaim intensieve veehouderij, maatschappelijk ondernemen

Uitvoering van het bedrijfsplan zou het grootste veehouderijbedrijf van Nederland doen ontstaan. Of, in dagelijks taalgebruik: de grootste megastal van Nederland.

Onderscheidt het initiatief -los van de omvang- zich van reguliere intensieve veehouderij?

Intensieve veehouderij kenmerkt zich door een maximaal gerationaliseerd productieproces, gericht op het zo economisch mogelijk fokken en mesten van dieren, waarbij de leefbehoeften van de dieren ondergeschikt worden gesteld aan de productiedoelstelling van de ondernemer. Tegenwoordig wordt daarom steeds meer gesproken van industriële veehouderij. Het landbouwhuisdier kent in dit bedrijfsconcept uitsluitend een rol als 'ding' zonder eigen waarde. De inzet is het realiseren van de laagst

mogelijke kostprijs per eenheid product middels bulkproductie. Of, in meer dagelijks taalgebruik: de productie van de 'kiloknaller'.

Vastgesteld moet worden dat met het bedrijfsinitiatief de beoogde leefruimte voor de dieren niet afwijkt van hetgeen wettelijk minimaal is verplicht. Dit betekent dat de dieren een minimaal leefoppervlak wordt geboden (0,8 m² per mestvarken, MER, pag. 24), daglicht en gelegenheid voor soorteigen gedrag wordt onthouden (wroeten/scharrelen), wordt aangestuurd op een geforceerd groeiproces dat onverenigbaar is met de welzijnsbelangen (in de volksmond 'plofkippen')¹, kappen snavel (vleeskuikenouderdieren), veilen tanden, castreren en staartknippen (varkens).

De varkens worden met het beoogde bedrijfsplan in meerdere verdiepingen (twee) gehouden. Dit heet efficiënt grondgebruik, maar betekent tevens een verder intensiveren van de veehouderij. De zogenoemde 'varkensflats' waarmee tot uitdrukking wordt gebracht dat het soorteigen gedrag voor de varkens (nog) verder uit beeld verdwijnt.

Het bedrijfsinitiatief staat hiermee haaks op de maatschappelijke ontwikkeling, waarin een bedrijf als Albert Heijn zich concreet ten doel stelt in de nabije toekomst regulier geproduceerd consumptievarkensvlees om maatschappelijke redenen niet langer te verkopen². Anders gezegd: aangenomen moet worden dat Albert Heijn het consumptievlees van Vullings/Heideveld als kwalitatief onvoldoende zal gaan kwalificeren om het te willen verkopen. Het ligt in de lijn der verwachtingen dat dit ook voor de kippenvleesproductie van Kuipers zal gaan gelden.

Het bedrijfsinitiatief claimt (MER, pag. 7) zich gunstig te onderscheiden inzake dierenwelzijn. Als voornaamste concreet feit inzake dierenwelzijn noemt het bedrijfsplan de afwezigheid van pluimveetransport vanwege de ter plaatse op te richten slachterij. De kippen worden gefokt naast de plek waar ze worden geslacht. Dit moet een wat morbide claim heten inzake verbetering van dierenwelzijn. Voor zover dit een verbetering kan worden genoemd, moet gelijktijdig worden vastgesteld dat met het oprichten van een slachterij naast de kippenflat (de dieren worden in zes verdiepingen gehouden) tevens de industrialisering van de veehouderij weer een stap voorwaarts zet.

Vastgesteld moet worden dat het bedrijfsinitiatief zich niet onderscheidt van reguliere nieuwvestiging intensieve veehouderij. Dit wordt ook vastgesteld door Blonk Milieu Advies in hun rapport 'Nieuw Gemengd Bedrijf, Duurzaam en innovatief?' (Conclusies, § 6.2.1).³ De beoogde veehouderij betreft niet enkel een reguliere wijze van intensieve veehouderij, maar betekent bovendien een stap richting verdere intensivering/industrialisering. Het reguliere veeproductieproces blijft ongewijzigd, de schaalvergroting neemt toe.

Het bedrijfsplan ambieert op dit punt kennelijk geen innovatie. Het verdient daarom de sterke aanbeveling indien het MER op dit punt helderheid biedt.

Het MER-rapport behoeft op dit punt aanpassing en verduidelijking.

- 1b. Innovatieclaim: kostprijsverlaging door logistiek voordeel

¹ Voor een journalistieke en met een vakprijs bekroonde weergave van het productieproces van vleeskippen, zie NRC Handelsblad 2 december 2006, bijlage M 'De kippenmoord' (Gerard van Westerloo): "Achtendertig dagen nadat Anja, Manja en Tanja als gouden kuikentjes uit het ei zijn gekropen, snijdt een volautomatisch mes hun kelen door. Ze zijn inmiddels vetgemest tot twee kilo en hebben geen daglicht gezien. Uiteindelijk belanden ze als fileetjes in de schappen van de supermarkt. Gerard van Westerloo volgde Anja, Manja en Tanja door de hele Nederlandse kippenketen. Van broederij, via mesterij en slachterij tot vleesverwerkings- en verpakkingindustrie."

² <http://www.ah.nl/albertheijn/persberichten/bericht?id=608718>

³ <http://www.blonkmilieuadvies.nl/nl/publicaties/publicaties.php>

Het onderzoek heeft plaats gevonden in opdracht van de gemeente Horst aan de Maas, LLTB en de Stichting Milieufederatie Limburg.

Clënten laten overigens bij dit rapport opmerken dat op meerdere punten essentiële kritiek geleverd moet worden op de referenties die het bureau opvoert voor haar conclusies. Bijvoorbeeld het door Blonk gehanteerde Maatlat Duurzame Veehouderij, onderdeel Dierenwelzijn is een referentiekader zonder veel gezag. Dit volgt al uit het gegeven dat dat voor dierenwelzijn essentiële elementen zoals bijvoorbeeld daglicht, uitloop, snavelkappen en castreren, inzet 'plofkip-rassen' geen toetsmomenten zijn in die meetlat. Blonk laat ten onrechte na de (beperkte) betekenis van die meetlat te benoemen.

Het bedrijfsplan kenmerkt zich door het realiseren van kostprijsverlaging middels logistieke voordeel door schaalvergroting en ketenkoppeling. Het betreft een varkensbedrijf, een vleeskippen(fok)bedrijf, een kippenslachterij en een mestvergistingsinstallatie gecombineerd met energieopwekking uit biogas.

Het realiseren van logistiek voordeel in de intensieve veehouderij kan anno 2010 niet zonder meer innovatief heten. Het realiseren van kostprijsverlaging door logistiek voordeel geldt al decennia als het voornaamste kenmerk van de intensieve veehouderij. Zowel in de publieke opinie alsook onder deskundigen circuleert de steeds breder gedeelde opvatting dat de grenzen van schaalvergroting in de veehouderij zijn bereikt, zo niet overschreden. De mogelijkheden tot verdere kostprijsverlaging blijken overwegend uitgeput. Mede hierom zijn ook de reconstructieplannen en landbouwontwikkelingsgebieden (LOG's), gericht op het mogelijk maken van megastallen, in diskrediet geraakt. In de provincie Noord-Brabant -zonder bedreiging de meest varkensrijke provincie van Nederland- geldt het reconstructiebeleid inmiddels als achterhaald. Ruimte bieden voor verdere schaalvergroting wordt door het Brabantse provinciebestuur niet langer als een kansrijk antwoord gezien op de vele problemen rond intensieve veehouderij in Nederland.⁴

Het realiseren van logistiek voordeel kan niet als innovatief gelden.
Het MER vergt op dit punt aanpassing.

- 1c. Innovatieclaim, vergaand gesloten kringloop

De claim van bedrijfsinnovatie wordt voorts ontleend aan de vergaand gesloten kringloop van grondstoffen (MER, pag. 7, 17).

In de eerste plaats wordt opgemerkt dat mestvergisting op een aanzienlijk aantal locaties in Nederland reeds in werking is. Buiten Nederland (Duitsland, Denemarken) vindt mestvergisting al langere tijd en op grotere schaal plaats.⁵ Mestvergisting betreft een al geruime tijd lopende trend. De toepassing van mestvergisting kan daarom nauwelijks innovatief heten.

Voorts geldt dat de duurzame herkomst van het veevoer (brijvoer -deels afkomstig uit humane voedselindustrie- en overig grondstoffen) niet hard kan worden gemaakt. Uit de stukken volgt bovendien dat sprake is van de import van soja als varkensvoer, hetgeen op gespannen voet staat met duurzaam ondernemen. Zolang het veevoer (immers de meest elementaire grondstof voor de veehouderij) geen onderdeel uitmaakt van een gesloten kringloop kan de claim niet gehandhaafd blijven.

Ook geldt dat geen oplossing wordt geboden voor het probleem voor het mestoverschot als gevolg van de Nederlandse veestapel-omvang die in de wereld haar gelijke kent. Met mestvergisting blijft het probleem van een hoog nutriënten-overschot (nitraten en fosfaten) in Nederland bestaan. Het nog intensiever houden van dieren al dan niet gecombineerd met mestvergisting biedt hiervoor geen oplossing. De problematiek van een overschot aan natuurlijke meststoffen in combinatie met een intensief agrarisch gebruik van kunstmest blijft onbesproken. Het restproduct van de vergisting wordt digestaat genoemd, en zou ingezet kunnen worden als alternatief voor kunstmest. De verhouding van de kunstmestafzet en de

⁴ Zie onder meer:

<http://www.brabant.nl/politiek-en-bestuur/geef-uw-mening/besluitvorming-beïnvloeden/burgerinitiatief/burgerinitiatief-megastallen.aspx>

en:

<http://www.ed.nl/regio/eindhovenregio/7459579/Reconstructie-buitengebied-grote-chaos.ece>

en:

http://www.serbrabant.nl/index_standpunten.html

Laatst genoemde link: 'Omslag Brabantse agrosector; naar een versnellingsagenda', SER-Brabant, 27 mei 2010

"Daar komt nog bij dat het voor ons zeer de vraag is of er – in het licht van het streefbeeld 2020 – wel in dezelfde termen moet blijven worden gedacht over de inrichting van landbouwontwikkelingsgebieden. Het tot dusverre gangbare reconstructiebeeld daarover is dat het om gebieden gaat waar de grootschalige intensieve veehouderij zijn gang kan gaan, in negatieve termen gesteld een soort restgebieden of afvoerputjes. Het moge duidelijk zijn dat dat voor ons geen wenkend perspectief is. De lat moet aanzienlijk hoger, SER Brabant denkt veeleer aan bruisende werkgebieden waar de nieuwe duurzame verbindingen tussen veehouderij, agrofood en andere kennisdomeinen op een innovatieve en duurzame wijze gestalte gaan krijgen. Meer diversiteit en kwaliteit, waarmee wordt teruggekeerd naar acceptabele verhoudingen in het buitengebied. Tegen deze achtergrond tekenen wij aan dat er bij de overheid en haar stakeholders bereidheid moet zijn om de uitgangspunten van het reconstructiebeleid te toetsen aan de nieuwe, duurzame visie op de toekomst van de Brabantse agrosector. Mogelijk leidt dat tot herijking van dit beleid."

⁵ *Internationale verkenning mestvergisting*, Ecofys, november 2003; digitaal beschikbaar via internet

natuurlijke mest-afzet bepalen in hoge mate het succes van een geslaagde afzet van het digestaat. Het realiteitsgehalte van de afzet van het digestaat wordt niet in beeld gebracht. De claim van een gesloten kringloop wordt feitelijk zelfs niet bij benadering waar gemaakt. Het MER vergt op dit punt aanpassing.

- 1d. Innovatieclaim, toetscriterium MER-richtlijnen

Het innovatieve karakter is geen toetscriterium in de MER-richtlijnen voor het MER-rapport.

Het MER-rapport betreft een zogenoemde bedrijfs-MER (t.b.v. aanvraag milieuvergunning), en niet ook een plan-MER (t.b.v. het wijzigen bestemmingsplan). Het MER-rapport geldt enkel als achtergrondrapport voor de wijziging van het bestemmingsplan, en dus niet als plan-MER (MER, pag. 10). De ruimtelijke toets speelt in de voorliggende MER geen rol. Het rol van de innovatieclaim van het bedrijfsinitiatief voor de beoordeling van het MER is daarmee ongewenst onduidelijk.

- 1e. Claim landelijk milieuvoordelen, artikel 77 Meststoffenwet

Ook onhoudbaar is de claim dat met dit plan landelijk milieuvoordelen optreden.⁶ Althans, dit staat alles behalve vast, en kan daarom niet zonder meer gesteld worden. Immers, per 2015 wordt in Nederland de groeistop van de Nederlandse veestapel voor de varkens en de kippen opgeheven. Dit volgt uit artikel 77 Meststoffenwet.⁷ De groeistop is ingesteld vanwege de grote milieuproblemen rond de veehouderij. Het per 2015 opheffen van het veestapel-groeiverbod betekent dat het aantal te houden dieren in Nederland in 2015 weer kan toenemen. Dat brengt mee dat het eventueel elders opheffen van bedrijven per saldo geen verschil maakt.

Het MER vergt op dit punt aanpassing.

- 1f. TransForum, partij achter de schermen

Voor een goed begrip van het bedrijfsinitiatief verdient het aanbeveling kennis te nemen van de rol van TransForum. Zie ook <http://www.transforum.nl/>. Aangenomen moet worden dat Transforum, meer in het bijzonder P.J.A.M. Smeets, auteur van *'Expeditie Agroparken; Ontwerpend onderzoek naar metropolitane landbouw en duurzame ontwikkeling'* bij diverse gelegenheden optreedt als actieve pleitbezorger van het bedrijfsplan.

Blijkens publicaties van de heer Smeets is hij van oordeel dat de problemen rond de intensieve veehouderij hoofdzakelijk een pr-kwestie betreft. De problemen rond de hedendaagse veehouderij zouden in zijn visie voor een aanzienlijk deel zijn terug te voeren op een gebrek aan acceptatie bij het publiek.⁸

Blijkens de publicatie van 14 september 2009 *'Evaluatie Innovatief Praktijkproject - Nieuw Gemengd Bedrijf'*⁹ dient het standpunt van TransForum te worden begrepen als dat 'de verontruste burgers zich ten onrechte zorgen maken, en in ieder geval niet op de juiste gronden'.

Het komt naar het oordeel van cliënten de transparantie in de besluitvorming ten goede indien geen onduidelijkheid bestaat over de rol TransForum/dhr. Smeets.

- 1g. Beoordeling milieugevolgen

Het concrete gevolg van het bedrijfsplan voor de omgeving is een zeer hoge milieubelasting. Bij minder intensieve veehouderij treedt de milieubelasting zowel minder geconcentreerd alsook meer verspreid op. Cliënten maken zich grote zorgen over een onvoldoende beoordeling van de milieu-effecten voor de omgeving.

2. MER- richtlijnen

- 2a. MER-richtlijnen, gesloten kringloop, innovatief karakter

⁶ Deze claim wordt ontleend aan het rapport *Nieuw Gemengd Bedrijf, Duurzaam en innovatief?*, Blonk Milieu Advies BV/SPF Gezonde Varkens, mei 2008; rapport in opdracht van o.a. B&W van Horst aan de Maas). In het rapport wordt geheel voorbij gegaan aan het feit dat het mestproductieplafond (inclusief dierrechtenstelsel voor kippen en varkens) per 2015 wordt opgeheven.

⁷ Meststoffenwet, artikel 77: Hoofdstuk V vervalt met ingang van 1 januari 2015.

⁸ Namens cliënten wordt hierbij opgemerkt dat blijkens het hierboven genoemde proefschrift uit 2009(!) de heer Smeets niet heeft meegekregen dat de Hinderwet al sinds 1994 is herroepen. Sinds die tijd geldt de Wet milieubeheer. De laatste vijftien jaar politieke geschiedenis inzake milieukwaliteit lijkt aan de auteur voorbij te zijn gegaan. Dit wekt vooral bevreemding doordat de auteur wel stellige uitspraken meent te kunnen doen over het begrip duurzaamheid. Mogelijk doelt de auteur niet op ecologische duurzaamheid. Dit wordt echter niet goed duidelijk gemaakt.

⁹ <http://www.transforum.nl/projecten/innovatieve-praktijkprojecten/item/30-nieuw-gemengd-bedrijf>

Hiervoor is reeds duidelijk geworden dat met het bedrijfsplan nadrukkelijke aandacht gevraagd wordt voor het vermeende innovatieve karakter. De richtlijnen hebben echter geen betrekking op het onderbouwen en verifieerbaar maken van die claim. De claim van bedrijfsinnovatie wordt mede ontleend aan de vergaand gesloten kringloop van gebruikte stoffen (MER, pag. 7). Dit betreft een claim met direct milieurendement. Het MER geeft geen duidelijkheid over zowel het duurzame karakter van het veevoer noch over de afzet van het eindproduct (digestaat). De richtlijnen laten ten onrechte ruimte voor onduidelijkheid.

- 2b. MER-richtlijnen, ingehaald door de tijd

Sinds het moment van het uitbrengen van de MER-richtlijnen (januari 2007) en het bekendmaken van het MER (oktober 2010) zijn bijna 4 jaar verstreken. Sindsdien zijn ook de inzichten rond de milieu-effecten vanwege veehouderij ingrijpend gewijzigd. Met name de inzichten rond de risico's voor de volksgezondheid zijn ingrijpend gewijzigd. In samenhang daarmee zijn ook de opvattingen over het ruimtelijk beleid (kortom, het antwoord op de vraag in welke mate ruimte dient te worden geboden voor schaalvergroting voor intensieve veehouderij in verhouding tot woon- en werkbelangen van derden) flink in beweging. Gezien het lange tijdsverloop sinds het opstellen van de richtlijnen en de ingrijpend gewijzigde inzichten inzake de gezondheidsrisico's kunnen de MER-richtlijnen niet volstaan als beoordelingskader van het opgestelde MER. Afwezigheid van richtlijnen inzake de gevolgen van het plan voor de volksgezondheid zijn onverenigbaar met de wettelijke eisen en/of Richtlijn 85/337/EEG. De thans geformuleerde richtlijnen van de MER-commissie kunnen niet zonder actualisatie worden gehandhaafd.

- 2c. MER-richtlijnen, essentieel gebrek

Sinds jaar en dag gelden de hoge ammoniakemissies afkomstig van de veehouderij (hoofdzakelijk het gevolg van de menging van vaste mest met urine) als een ernstig en ook uiterst hardnekkig knelpunt. Het politieke debat over de oplossingsrichting kenmerkt zich tegenwoordig door extreem gepolariseerde politieke standpunten waarbij de feiten steeds meer worden overschreeuwd door meningen.¹⁰ De potentiële meerwaarde van een MER-procedure is het centraal stellen van de feiten. Die meerwaarde ontbreekt vooralsnog.

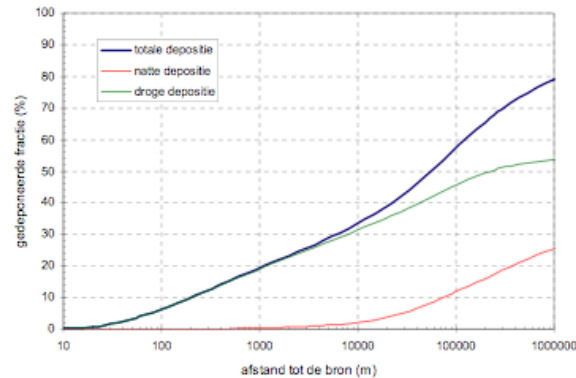
Wetenschappelijk is vastgesteld dat op een afstand van 1 kilometer van een veehouderij pas ca. 20% van de ammoniakemissies zijn neergeslagen. Op 100 kilometer is minder dan 60% van de emissies neergeslagen. Verwezen wordt naar de recente publicatie 'Effecten van ammoniak op de Nederlandse natuur', pagina 26 (Alterra-rapport 1698, ISSN 1566-7197 [2008], in opdracht van het ministerie van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu en het ministerie van LNV)¹¹.

¹⁰ De ammoniakproblematiek heet in de politiek zelfs een thema dat via de Crisis- en Herstelwet zou moeten worden aangepakt.

¹¹ Volledige rapport (middels zoekterm 1698) beschikbaar via:

<http://www.alterra.wur.nl/NL/publicaties+Alterra/Alterra+rapporten/>

Figuur 2.4 laat zien welk deel van vrijgekomen ammoniak in welke vorm neerslaat op een bepaalde afstand tot de bron. Goed is te zien dat ammoniak zowel een lokaal als een lange afstand aspect heeft. Ongeveer 20% van de vrijkomende ammoniak komt neer binnen een afstand van één kilometer tot de bron. Op deze schaal is de depositie bijna uitsluitend in de vorm van droge depositie van ammoniak. Pas na 10 kilometer gaat natte depositie een rol spelen in het geheel. Na 100 km transport is de gedeponeerde fractie ongeveer 60%. Depositie vindt nu vooral plaats in de vorm van natte depositie van ammonium.

Figuur 2.4 Fractie van gedeponeerde NH_3 als functie van de afstand tot de bron, gemiddeld over alle windrichtingen. Bronhoogte is 3 meter

Uit Figuur 2.4 blijkt ook dat er sprake is van zeer grootschalig transport: na 1000 km is nog meer dan 20% van het oorspronkelijke ammoniak in de een of andere vorm in de atmosfeer aanwezig. Duidelijk mag zijn dat het dan gaat over verspreiding ammoniak tot ver over de landsgrenzen.

Hieruit volgt dat de invloedssfeer van ammoniakemissies zeer ver reikt. En, dat op een afstand van enige duizenden meter deposities zeker niet verwaarloosbaar zijn.

Verder geldt als milieuwetenschappelijk feit dat het merendeel van de natuurwaarden ernstig worden overbelast door ammoniakdeposities, waaronder het natuurgebied Kaldenbroek en het N2000-gebied Maasduinen. Kortom, een nieuwe emissiebron geldt als ongewenst.

Met het beoogde bedrijfsinitiatief is evenwel sprake van een zeer hoge ammoniakemissies en -deposities. In de nabijheid van de planlocatie op een afstand van enkele duizenden meters zijn meerdere kwetsbare gebieden gelegen, waaronder ook Europeesrechtelijk beschermde HRL/VRL-gebieden. Voor de Europeesrechtelijk beschermde gebieden geldt een beoordelingsplicht, waaronder ook een passende beoordeling op verenigbaarheid met de betrokken natuurwaarden.

Met het beoogde bedrijfsplan is onvermijdelijk een Habitattoets vereist als gevolg van de nabij gelegen Maasduinen. Met de huidige MER-richtlijnen wordt onvoldoende informatie gevraagd om tot een passende beoordeling te kunnen komen van de gevolgen van het bedrijfsplan voor de betrokken natuurwaarden. Van het bedrijfsplan dient te moeten kunnen worden vastgesteld of het zich laat verenigen met de betrokken natuurwaarden. Voor die beoordeling ontbreekt de vereiste informatie. Deze informatie wordt ook niet gevraagd met de MER-richtlijnen.

De richtlijnen stelt onvoldoende eisen om tot de wettelijk vereiste passende beoordeling te kunnen komen. In dit opzicht gelden de richtlijnen als onvoldoende.

- 2d. MER-richtlijnen, plan-MER

Zoals hiervoor ook is gesteld, bestaat geen duidelijkheid over de status van het MER binnen het planologische besluitvormingsprocedure. Het voorliggende MER stelt enkel te zijn bedoeld als 'achtergronddocument' voor de planologisch/ruimtelijke besluitvorming (lees: het besluit tot wijzigen van het bestemmingsplan).

Een dwingende noodzaak om een plan-MER noodzakelijk te achten is gelegen in meerdere factoren:

- De gezondheid risico's heten mede een ruimtelijk belang.
- Er worden bouwpercelen beoogd tot 6 hectaren, wvwar maximale bouwblokken van 1,5 ha gebruikelijk is.

- De beoogde bedrijfsgebouwhoogten wijken aanmerkelijk af dan hetgeen in de agrarische sector gebruikelijk is. Gesproken wordt over nokhoogten van 14,4 meter, waar 8 tot 10 meter gebruikelijk is. De ondernemers pleiten bovendien voor toestemming voor nog hogere bouwwerken.
- Het betreffen meerdere -niet aaneengesloten- bouwpercelen.
- Het voorliggende initiatief is onlosmakelijk verbonden het beoogde LOG-Witveld, wat hoofdzakelijk een ruimtelijk beleidskader betreft.
- B&W van Horst aan de Maas stellen aan te sturen op ruimtelijke kwaliteit. B&W stellen maar liefst als ambitie: 'gebouwen stralen rust en harmonie uit'. De verenigbaar van de bedrijfsplannen met de beoogde ruimtelijke kwaliteit laat zich thans slecht beoordelen.

De MER-richtlijnen schieten tekort met betrekking tot de ruimtelijke gevolgen van het plan.

3. MER

- 3a. Plan-MER

Naar het oordeel van cliënten dient met het voorliggende initiatief een plan-MER te worden opgesteld. Dat ten behoeve van het LOG-Witveld ook een MER wordt opgesteld maakt niet dat voor het voorliggende initiatief geen plan-MER is vereist.

- 3b. MER, omvang inrichting

Met het voorliggende initiatief wordt niet goed duidelijk gemaakt of sprake is van drie bedrijfsinitiatieven danwel één bedrijfsinitiatief. Dit is een essentiële vraag, aangezien daar van afhangt welke eisen aan het MER dient te worden gesteld.

Daarbij speelt het volgende.

Knowhouse is de vergunningaanvrager. Knowhouse is niet de beoogde bedrijfsvoerder. Er zijn meerdere beoogde bedrijfsvoerders. In het MER wordt expliciet gesteld dat sprake is van afzonderlijke bedrijven. Dat betekent dat de eventueel te verlenen vergunning uiteenvalt in meerdere vergunningen. Blijkens de stukken zullen ook afzonderlijk vergunningen worden aangevraagd. Niet kan worden ingezien dat één MER voor verschillende bedrijfsinitiatieven volstaat.

- 3c. MER, gevolgen MER-rapportage bij afhaken van één van de drie partners

De gevolgen voor het milieu indien een van de drie initiatiefnemers afhaakt worden onvoldoende in beeld gebracht. Het MER laat zich onvoldoende lezen als drie afzonderlijke MER-rapporten danwel één bedrijfsinitiatief.

- 3d. MER, onderdeel ammoniak

De overlegde informatie in het MER op dit punt is onvoldoende. De indruk bestaat dat het knelpunt niet werkelijk onder ogen wordt gezien.

In § 7.4 van het MER en bijlage 18 wordt ingegaan op de ammoniakemissies. In § 7.4 wordt hoofdzakelijk een opsomming gegeven van mogelijk toekomstige en ook achterhaalde beleidskaders op dit punt. Enige verwarring ontstaat doordat blijkens de inhoudsopgave van het MER hoofdstuk 3 de beleidskaders zou beschrijven, en niet (ook) hoofdstuk 7.

Het MER, pag. 55 haalt het reconstructieplan aan uit 2004(!), stellend dat verwacht wordt dat de ammoniakdeposities zullen dalen. Daarmee worden ernstig achterhaald inzichten genoemd. De (voormalige) Minister van LNV heeft moeten vaststellen dat de depositieafname reeds vele jaren stagneert.¹² De genoemde passage in het MER is onhoudbaar.

¹² - MvT Crisis en Herstelwet, Tweede Kamer, vergaderjaar 2009–2010, 32 127, nr. 3, pagina 25

- Natuurbalans 2009; Planbureau voor de Leefomgeving, pagina 172:

"Sinds 2003 daalt de emissie niet meer. De totale ammoniakemissie in Nederland bedroeg in 2007 ongeveer 133 miljoen kg, waarvan de landbouwemissie ruim 90% uitmaakt (120 miljoen kg). De emissie ligt daarmee nog boven het vastgestelde NEC-plafond van 128 miljoen kg (EU, 2001)."

Feitelijke, toegankelijke en verifieerbare informatie inzake de ammoniakemissies en -deposities alsmede de mogelijke gevolgen voor de natuurwaarden wordt onvoldoende gegeven. De mate van kwetsbaarheid van de omliggende natuurwaarden zijn niet nader beschreven. Met name voor het nabijgelegen Kaldenbroek geldt een bijzondere kwetsbaarheid. Paragraaf 4.3 laat het betrokken natuurgebied geheel onbesproken, ondanks het feit dat het zowel een zeer verzuring gevoelig gebied betreft alsook op zeer korte afstand van de bedrijfslocaties is gelegen.

Over de kwalificatie van de ernst van de bestaande achtergronddeposities op de omliggende natuurwaarden wordt in het MER geen informatie verschaft. De extra bijdrage van het bedrijfsinitiatief wordt niet nader kwalitatief geduid, anders dan het noemen van de depositiewaarden. Niet wordt inzichtelijk gemaakt dat de problematiek zich kenmerkt door een combinatie van emissies door uitgereden mest (ca. 45% van de emissies), emissies vanwege melkveehouderij (ca. 20%) en IV-stalemissies (ca. 20%). De bijdrage van de stikstofemissies door de vervoersbewegingen - jaarlijks 6.645 vrachtwagens- blijven buiten beschouwing.

Op de cumulatie van de effecten van dit bedrijfsplan met de beoogde ontwikkeling van het agrobussinesspark Witveld wordt niet nader ingegaan. De mogelijkheden tot verdere depositiereductie langs technische weg (bijvoorbeeld door de combinatie van emissiearme stallen met luchtwassers, zie ook verderop onder MMA) blijven ongenoemd.

De totale ammoniakemissies vanwege de gehele veehouderij worden niet of slecht genoemd. De emissies vanwege mestopslag, mede t.b.v. de biovergister worden niet genoemd. De emissies rond de slachterij, alwaar nagenoeg permanent dieren aanwezig zullen zijn, worden niet genoemd.

Gesteld is dat met een ter plaatse aanwezige varkenshouderij 16.800 kg NH₃ zou zijn gemoeid. Voor deze claim worden geen verifieerbare referenties gegeven.

Feitelijk worden uitsluitend enkele moeizaak leesbare depositiekaartjes beschikbaar gesteld.

Overigens staat tot op heden niet vast dat Aagrostacks kan worden beschouwd als een representatieve. depositieberekenningsmethode, die in de plaats kan treden van de depositieberekenningsmethode behorend bij de voormalige Interimwet Ammoniak en Veehouderij (IAV).

Niet kan worden gesteld dat op dit punt is voldaan aan de MER-richtlijnen.

-3e. MER, onderdeel gezondheid

Kennelijk acht ook de opsteller van het MER-rapport -ondanks dat dit niet wordt geëist met de MER-richtlijnen- aandacht voor de gezondheidsrisico's gewenst.

Bijlage 22 van het MER gaat nader in op de gezondheidseffecten. Het stuk is opgesteld door Arcadis. Arcadis is terzake geen deskundige. De betrokken bijlage betreft enkel een algemeen -en overigens onvolledig- overzicht van de beschikbare inzichten.

In bijlage 22 wordt gesteld dat 'wordt bezien of aanvullend onderzoek nodig is'. Hieruit volgt dat het MER-rapport op dit punt niet compleet is, en mitsdien niet kan dienen als grondslag voor een milieuvergunningbesluit.

Het MER gaat ten onrechte niet in op de risico's door de combinatie van het uitzonderlijk grootschalig houden van kippen en varkens in combinatie met mestvergistings en slachterij voor het ontstaan en verspreiding gezondheidbedreigende micro-organisme.

Overigens is een GGD-advies opgesteld met betrekking tot dit bedrijfsadvies in opdracht van het betrokken gemeentebestuur. Dit rapport ontbreekt in het MER.

Het antibioticagebruik geldt als een essentieel aandachtspunt in de zorg ter voorkoming van gezondheidsrisico's. Algemeen erkend is de noodzaak om tot een ingrijpende reductie te komen van het antibioticagebruik in de veehouderij. Het MER maakt niet duidelijk of -en hoe- de bedrijfsvoering zich verhoudt tot de inzichten inzake reductienoodzaak van antibioticagebruik. Het MER wordt op dit punt ten onrechte niet concreet.

Ten slotte wordt bij dit punt opgemerkt dat geen overmatige verwachtingen dienen te worden gekoesterd van het onderzoek in opdracht van de Minister van VWS naar de gezondheidsrisico's vanwege veehouderij.

Verwezen wordt naar bijgevoegde publicatie. Op de initiatiefnemers rust een eigen onderzoeksplicht terzake de gezondheidsrisico's.

• V U zaterdag 27 november 2010 brabantsdagblad.nl

brabant | 35

'Te veel verwacht van onderzoek'

door Ron Lodewijks

DEN BOSCH – Politici en bestuurders verwachten te veel van het lopende gezondheidsonderzoek naar de intensieve veehouderij, meent de GGD in Brabant.

„Het is een belangrijk onderzoek dat meer informatie zal geven over de belasting van de menselijke gezondheid in de omgeving van veehouderijen. Maar het geeft zeker geen antwoord op alle vragen die hierover leven. Ook komen er geen normen uit voor afstanden tussen burgerwoningen en veehouderijen”, tempert milieugezondheidsdeskundige Renske Nijdam van de GGD de opgeklapte verwachtingen.

Juist omdat de maatschappelijke druk op het onderzoek groot is, laten de verantwoordelijke instituten, GGD, RIVM, NIVEL en IRAS, zich niet opjagen. Komend voorjaar verschijnt hun rapportage, terwijl provincie en gemeenten op begin 2011 rekenden. Nijdam: „De onderzoekers zijn nu bezig met een analyse van de gegevens die luchtmetingen rond stallen en uit patiëntenbestanden van huisartsen hebben opgeleverd. Het resultaat van hun werk wordt uitgebreid besproken door een wetenschappelijke commissie. Dit vergt veel tijd en aandacht. Wij gaan hier heel zorgvuldig mee om.”

Het onderzoek concentreert zich op de vraag hoe groot het gezondheidsrisico is van fijnstof met ziekteverspreidende bacteriën uit stallen voor omwonenden.

Over het onderzoek is veel te doen. Toenmalig minister van Landbouw Verburg hield het lange tijd tegen omdat er volgens haar al genoeg bekend is over de invloed van de veehouderij op de menselijke gezondheid. Volksgezondheidsdeskundigen die dit te vuur en te zwaard bestreden, kregen uiteindelijk hun zin. Het onderzoek concentreert zich op Oost-Brabant en Noord-Limburg, waar het meeste vee in Nederland is geconcentreerd. In vrijwel iedere politieke discussie over megastallen in Brabant wordt beloofd rekening te zullen houden met de uitkomsten van het gezondheidsonderzoek.

Nijdam: „Zolang de wet niet voorschrijft dat in vergunningen voor uitbreiding van veehouderijen rekening moet worden gehouden met gezondheid, is er weinig houvast. Maar de GGD adviseert gemeenten wel hoe zij bij inrichting van landbouwonwikkelingsgebieden (LOG's) rekening kunnen houden met gezondheid. Dat is gebeurd in Baarle Nassau en Someren en dat gaan wij doen in Oirschot.”

- 3f. MER, onderdeel geur

Het MER-rapport verschaft onvoldoende kwalitatieve duiding van de te verwachten geurbelasting. Er worden afbeeldingen (geurcontouren) weergegeven zonder dat de feitelijke geurbelasting, uitgedrukt in OU/m³ een kwalitatieve waardering wordt gegeven. Gewezen wordt op onderstaande tabel die deze informatie wel geeft.

Milieukwaliteit	Geurgehinderden	Voorgrondbelasting	Achtergrondbelasting
Zeer goed	0 - 5 %	0 - 0,7 ou _E /m ³	0 - 1,5 ou _E /m ³
Goed	5 - 10 %	0,7 - 1,8 ou _E /m ³	1,5 - 3,5 ou _E /m ³
Redelijk goed	10 - 15 %	1,8 - 3 ou _E /m ³	3,5 - 6,5 ou _E /m ³
Matig	15 - 20 %	3 - 4,5 ou _E /m ³	6,5 - 10 ou _E /m ³
Tamelijk slecht	20 - 25 %	4,5 - 6,5 ou _E /m ³	10 - 14 ou _E /m ³
Slecht	25 - 30 %	6,5 - 8,5 ou _E /m ³	14 - 19 ou _E /m ³
Zeer slecht	30 - 35 %	8,5 - 11,3 ou _E /m ³	19 - 25 ou _E /m ³
Extreem slecht	35 - 40 %	11,3 - 14,7 ou _E /m ³	25 - 32 ou _E /m ³

Leefklimaat versus geurgehinderden versus geurbelasting

De percentages zijn afkomstig uit het 'Geuronderzoek stallen intensieve veehouderij', Ministerie van VROM, maart 2001. De geursituatie worden beschreven in termen van milieukwaliteit, onderverdeeld in acht categorieën van 'zeer goed' tot 'extreem slecht'. Deze termen zijn afkomstig uit de 'GGD-richtlijn geurhinder (oktober 2002)' en zijn afhankelijk van de geurhinderpercentages.

Het MER geeft ten onrechte vooral een beschrijving in relatieve termen, zonder ook duidelijk de feitelijk optredende beursbelasting te benoemen en kwalificeren.

Blijkens het MER, pag. 59, afbeelding 4.5 dient in -maar ook buiten- aanzienlijke delen van het plangebied met een slecht tot zeer slecht werk- en leefklimaat rekening te worden gehouden. Het betrokken gebied wordt aldus onleefbaar, en daarbij waarschijnlijk in hoge mate ook ongeschikt als werklocatie.

Bij het MER is tevens een onderzoek gevoegd naar de cumulatieve geur-effecten van de verschillende bedrijfsplannen. De betrokken rapporteur PRA-Odournet bv doet een voorstel voor een zelf bedachte norm voor de beoordeling van de aanvaardbaarheid van de cumulatieve effecten. Cliënten betwisten de aanvaardbaarheid en houdbaarheid van een belastingwaarde van 2,6 OU/3 als 98-percentielwaarde voor omliggende woningen.

- 3g. MER, onderdeel fijnstof

Met name vanwege het beoogde aantal vleeskuikens zal een fijnstofemissiebron optreden die in de veehouderij haar gelijke niet kent. Veehouderij geldt als de bron van ca. 20% van de nationale fijnstofemissies. De vleeskuikenhouderij levert hierin de grootste bijdrage. Anders gezegd: vleeskuikenstallen gelden als fijnstofbommen.

De beoogde luchtwasser reduceert slecht 30% van de fijnstofemissies. Dat betekent dat de fijnstofemissies met de beoogde installatie overeenkomt met het houden van ruim 700.000 vleeskuikens zonder fijnstofreductie (70% van het taal aantal te houden vleeskuikens).

Het moet uitgesloten worden geacht dat op dit punt geen sprake is van een ernstig knelpunt. Het MER maakt dit onvoldoende duidelijk.

- 3h. MER, onderdeel geluid

Met enige verbazing is kennis genomen van de bewering dat bij de woningen aan de Witveldweg een referentieniveau zou optreden van 50, 45 en 40 dB(A).

Voor deze stelling wordt verwezen naar een mededeling van het provinciebestuur. Deze mededeling wordt niet gestaafd, en moet ook ernstig in twijfel worden getrokken.

Er worden geluidwaarden voor omliggende woningen berekend van 45 dB(A) op omliggende woningen, waar een waarde in het buitengebied van 30 d(B) gebruikelijk is.

Vastgesteld moet worden dat ook de geluidbelasting een aanmerkelijk knelpunt betreft.

Het MER gaat te makkelijk aan dit knelpunt voorbij.

- 3i. MER, onderdeel water

Het bedrijfsinitiatief omvat het oppompen van 95.000 m3 grondwater. De (on)wenselijkheid daarvan wordt onvoldoende in beeld gebracht. Op diverse plaatsen in Limburg geldt de verdroging als gevolg van een overmatige onttrekking door de agrarische ondernemers als een ernstig knelpunt.

Het MER gaat onvoldoende op dit punt in.

- 3j. MER, brandveiligheid en compartimentering

Met het risico van stalbrand (MER, pag. 83) is onvoldoende in beeld gebracht. De indeling van de stallen in afzonderlijke compartimenten met als doel om bij eventuele brand de aantallen verbrande dieren beperkt te houden, is niet of onvoldoende beschreven.

Thans worden enkel brandvertragingstechnieken en brandblusmiddelen genoemd.

- 3k. MER, calamiteiten

Het MER maakt niet duidelijk op welke wijze het hoofd zou worden geboden aan een eventueel mest- en/of diertransportverbod.

- 3l. MMA, onvolledig

Het MMA noemt ten onrechte niet de combinatie van luchtwassers met emissiearm stalsystemen voor de varkenshouderij. Daarmee is een aanzienlijke reductie te realiseren te opzichte van het huidige voorkeursalternatief.

- 3m. MER, mestvergiftiging

Bijlage 8 noemt grote hoeveelheden slachtafval die zouden zijn te verwerken in de vergister. De opslag en verwerking van mestafval baart grote zorgen. Het MER gaat onvoldoende in op de potentiële milieueffecten van de vergisting van slachtafval.

Verder geldt dat co-producten, noodzakelijk voor een succesvol gistproces, schaarser wordt als gevolg van het toenemende aantal mestvergistingsinitiatieven. Het MER biedt onvoldoende informatie te aanzien van de vraag of voldoende vergistingsmateriaal beschikbaar is.

- 3n. MER, slachtbedrijf

Waar het veehouderij-initiatief zich kenmerkt door het willen realiseren van de grootste veehouderij van Nederland, geldt voor de slachterij waarschijnlijk het tegendeel: het zal één van de kleinste slachterijen van Nederland zijn. Dit doet de vraag stellen naar het economisch rendabel kunnen functioneren van de slachterij.

4. Conclusie

Met enige spijt moet worden vastgesteld dat met het MER onvoldoende duidelijkheid wordt gegeven over het voorliggende bedrijfsplan.

Bij ordelijke beschouwing van het voorliggende bedrijfsplan moet hoofdzakelijk gesproken worden van een initiatief tot verdere intensivering van veehouderij. Met de voorliggende plannen treedt naar het oordeel van cliënten ook een intensivering op van de bestaande milieuproblemen die leven rond de veehouderij. De knelpunten zijn onvoldoende beschreven. Het MER geeft onvoldoende informatie hoe het bedrijfsplan in het voorkomen van milieuknelpunten voorziet.

De MER-richtlijnen zijn deels door de tijd ingehaald.

Het MER voldoet niet aan de MER-richtlijnen.

Het MER kan niet ongewijzigd aan een besluit tot vergunningverlening krachtens de Wet milieubeheer ten grondslag worden gelegd.

Ik verzoek u om een ontvangstbevestiging van deze brief.¹³

Hoogachtend,

Mr. V. Wösten

¹³ Uit eerdere correspondentie is gebleken dat GS van Limburg -in afwijking van wat algemeen gebruikelijk is - geen ontvangstbevestiging sturen na ontvangst van procedurestukken. Daarmee creëert het provinciebestuur ongewenste onduidelijkheid over correcte ontvangst. Dit noopt cliënten tot alternatieve wegen om een ontvangstbevestiging te verkrijgen.